

Kőrösi István:
**Beindult-e a mozdony? A válság, a pénzügyi egyensúlyhiányok kezelése és a
növekedésösztönzés Németországban**

A válság a német gazdaság újraegyesítés utáni korszakának legnehezebb teherpróbáját jelentette. Megállapítható, hogy a 2008 őszen kirobbant sokdimenziójú válságot Németország nemzetközi összehasonlításban sikeresen kezelte, de a válság nem csak felszínre hozta Németországban és világszerte a gazdasági, gazdaságpolitikai és gazdaságon túl mutató feszültségeket és problémákat, de elengedhetetlenné tette azok mélyebb okainak kezelését is. Erre nem csak a válságból való kilábalás érdekében volt, van szükség, hanem egy új, fenntartható, megfelelő struktúrában történő, környezetbarát, jövőorientált és hosszú távon finanszírozható növekedési pálya kialakítása érdekében. Ez egyszerre igényli új, hosszú távú, átfogó, konzisztens gazdasági stratégiák kialakítását, a piac működési feltételeinek javítását (többek között adó- és versenypolitika) és a nagy ellátó rendszerek reformját.

1. A válság hatásai a német gazdaságra

A 2008 őszen kibontakozott nemzetközi pénzügyi válság hatásai rendkívül súlyosan érintették Németországot. A német válság kialakulásában, annak okai között kezdetben döntő szerepet játszott az USA-beli bank- és pénzügyi válság hatása, majd a világ pénzügyi problémáinak kiéleződése nyomán keletkezett világgazdasági válság. A válság Németországot a gazdaság összes fő területén visszavetette. **A gazdaság „mágikus négyszöge”: a gazdasági növekedés, az infláció, a foglalkoztatás és a külgazdasági egyensúly területén egyaránt romlott a helyzet.**

2009-ben **Németország GDP-je** 5,0 százalékkal csökkent. A gazdasági visszaesés mértéke reálértékben igen nagy volt, sőt nominálisan is csökkent a GDP. 2010-re az év egészét tekintve már 1,2 százalékos növekedést jeleznek előre, 2011-re pedig 1,7 százalékot, mindkettő meghaladja az EU-15-ök és a fejlett országok átlagát. Az **infláció** hagyományosan alacsony üteme 2008-ban 2,1 százalék volt, 2009-re a fogyasztói árak emelkedése 1,5 százalékra mérséklődött, ami az EU-15-ökben rendkívül mérsékeltnek számított. Az előrejelzések a következő években is az 1,5-2,0 százalékos sávba teszik az infláció ütemét. Egyelőre az alacsony infláció a német gazdaság egyik legfőbb pozitívuma. Az államháztartási hiány és az adósságállomány/GDP-arány nagymértvű romlása miatt a következő években megnő a kamatkiadások és törlesztés aránya a költségvetéshez viszonyítva, ami vagy restriktív kényszerhez vezet, vagy inflációs nyomást okoz. A **bruttó állótőke-beruházások** 2009-ben 8,9 százalékkal csökkentek, a gép- és berendezésberuházások viszont 20,8 százalékkal zuhantak. Ehhez képest az építő beruházások alig estek vissza (0,6 százalékkal csökkentek). A német gazdaságpolitika igyekezett a magán fogyasztást és a közületi felhasználást is fenntartani, ösztönözni, a piac drasztikusabb zsugorodását elkerülendő. Mindkettő megvalósult: A **magán fogyasztás** 0,6 százalékkal bővült, a **közületi felhasználás** 2,3 százalékkal. A lakosság ezt a kismértékű bővülést stagnálásként élte meg. 2010 egészére a magán fogyasztás 0,2 százalékos csökkenését, a közületi felhasználás 1,5 százalékos növekedését jelzik előre. A **bruttó tőkefelhalmozás/GDP-arány** korábban 20 százalék felett volt. 2008-ban 19,2 százalékot tett ki, 2009-ben 17,6 százalékra esett vissza. 2009-ben a termelés tőkeintenzitása szerény mértékben, 2010-ben nagyobb ütemben növekszik. 2009 válságjelenségei közül kiemelendő a **munkatermelékenység** 4,6 százalékos csökkenése és a **teljes termelékenység** 5,1 százalékos hanyatlása. Ezek a válságproblémák nagymértékben hatottak a foglalkoztatásra. A **foglalkoztatási ráta** változása a válságban százalékosan ugyan

nem nagy mértékű, de 2010-ben is folytatódik. (2009-ben 60,2 százalékot tett ki, 2010-ben 59,4 százalékot jeleztek előre). Érdekes tény, hogy míg a foglalkoztatottak aránya csökken, ezzel párhuzamosan növekvő az aktivitási ráta, azaz az önálló keresők aránya. Az egzisztencia-teremtést a német gazdaságpolitika törekszik támogatni. A **munkanélküliségi ráta** 2009 egészében 7,7 százalék volt. A munkanélküliség növekedése Németországban jóval alacsonyabb, mint az EU-15-ökben, illetve a nagyméretű EU-országokban, de emögött az a tény áll, hogy 2009 végén 1,4 millió főt tett ki a rövidített munkaidőben foglalkoztatottak száma. A Kurzarbeit szabályozása szerint az állam megtéríti a vállalatokon keresztül a kieső jövedelmet, cserébe viszont a vállalatoknak garantálniuk kell a Kurzarbeit letelte után a teljes munkaidejű foglalkoztatás visszaállítását. A Kurzarbeit támogatásának idejét 12 hónapról 18 hónapra emelték fel. A **költségvetés** a gazdaságpolitika neurális kérdése a jelenlegi Németországban. A költségvetési bevételek révén Németország a GDP-nek 2008-ban 43,7 százalékát, 2009-ben 44,6 százalékát osztotta el újra, a 2010. évi előrejelzés 43,3 százalékot mutat. 2010-ben és 2011-ben a költségvetési bevételek aránya a GDP-hez viszonyítva mérséklődik, míg a kiadásoké 2009-ben drasztikusan megnőtt (43,7 százalékról 48,0 százalékra) és 2010-ben 48,3 százalékot ér el. Az **államháztartási hiány** 2009-ben és a 2011-ig terjedő időszakban mintegy évi 5 százalék, ami folyamatosan növeli az adósságállományt. 2008-ban Németország **adósságállománya** az éves GDP-hez mérten 65,9 százalék volt, 2009-ben 73,1 százalékra nőtt, s az előrejelzések szerint 2011-ig 79,7 százalékra folyamatosan növekszik a kiadási programok pénzügyi vonzataként. A költségvetés és az adósságállomány jövőbeni konszolidálása rendkívül nehéz és terhes feladat lesz. 2010 elején megszületett a célkitűzés, hogy 2016-ra a strukturális deficitet a GDP 0,35 százalékára kellene csökkenteni, a teljes deficitnél pedig a maastrichti 3 százalékos küszöbértéket elérni.

A német gazdaság minden tekintetben rendkívül ráutalt a világgazdaságra. 2008-ig Németország volt a világ legnagyobb exportőre, 2009-ben az elsőséget Kína vette át. Németország igen nagymértékben függ az exportpiacok fellelvőképességétől, a nagy piacok konjunktúrájától. A külgazdasági ráutaltság rendkívüli mértékben és az időtávot tekintve gyorsan kihat a belső gazdasági folyamatokra. A legutóbbi években a belső piaci kereslet Németországban csak lassan bővült, s a belső piac minimális növekedéséből is egyre inkább a külső exportörök profitáltak. A 2008. őszen kezdődött válság a német gazdaság világgazdasági függését és megnőtt sebezhetőségét egyaránt bizonyítja. 2009-ben **a német export** 15,4 százalékkal esett vissza, amire a német gazdaság II. világháború utáni történetében nem volt példa. (Nem számítva ide az NDK összeomlásakor kiesett kelet-német kivitelt). 2009-ben **a német import** is visszaesett (9,5 százalékkal), ami különösen a közép-európai országokat érintette érzékenyen.

2. Reagálás a válságra – a gazdaságpolitikai stratégia fő elemei

Németország a 2008 őszi nemzetközi pénzügyi és gazdasági válság hatásait érzékelve törekedett a válságra való reagálás fő céljait és területeit meghatározni.

A fő célok:

1. Rövid távon stabilizáció – hosszú távon reformok,
2. Jó gazdasági keretfeltételek biztosítása a bizalom erősítése érdekében,
3. A közkiadásoknak a növekedés szolgálatába állítása,
4. A munkaerőpiac sikeres átalakítása,
5. A társadalombiztosítási rendszer jobb hatékonyságának elérése,
6. Az energiapolitika ésszerűsítése,
7. Az innováció előmozdítása a versenyképesség javítására a jövő munkahelyeiért,

8. A nemzetközi és európai gazdaságpolitika révén Németország pozícióinak javítása a világpiacon.

A fenti stratégia előmozdítására alkották meg a **pénzpiacok stabilizálását célzó törvényt** (Finanzmarktstabilisierungsgesetz). Emellett kidolgozták és elfogadták az adóterhek csökkentését, a társadalombiztosítási járulékok stabilizálását és a családtámogatásba történő beruházások intézkedési csomagját (Massnahmenpaket zur Senkung der steuerlichen Belastung, Stabilisierung der Sozialversicherungsabgaben und für Investitionen in Familien). 15 pontos programot dolgoztak ki „a foglalkoztatás biztosítására a növekedés ösztönzése révén”.

A válság elleni gazdaságpolitikai stratégia középpontjában 3 fő probléma enyhítése állt: a növekedés lassulása, a pénzpiaci problémák orvoslása, a világpiacon kilátások romlása hatásainak enyhítése. Az európai uniós Növekedési és Stabilitási Paktum hazai részeként kidolgozták és aktualizálták a **Németországi Növekedési és Stabilitási Paktumot. Ez 2009-2010-re 50 milliárd eurós kerettel rendelkezik, ami a 2008-as intézkedésekkel együtt 80 milliárd eurót jelent.**

E paktum fő kiadási célterületei:

1. A közületi beruházások támogatása,
2. A gazdaság hitelezésének biztosítása,
3. A foglalkoztatás és képzés ösztönzése,
4. Az adók és járulékok csökkentése,
5. A kiegyensúlyozott, tartós pénzügypolitika biztosítása.

A közületi beruházásokat az infrastruktúra kiépítésére és a képzési-szakképzési offenzívára koncentrálnak, ezenkívül a munkaerő-piaci intézkedések az elbocsátások elkerülését és a szakképzettség növelését szolgálják. Már rövid távon igyekeznek elérni a bürokrácia csökkentését, a már meglévő infrastruktúra működésének javítását, a jövőorientált ágazatok fejlesztésének ösztönzését (ICT, orvosi technika, gyógyszergyártás, high-tech gépipar) és a közszolgáltatások hatékonyságának növelését.

Az állam nettó eladósodásának korlátozását törvénybe kívánják iktatni, plafonját 2011-től rögzítik. Az adórendszer további reformjának alapelveül tűzték ki a teljesítmény-növekedés és a gazdasági alanyok (egyének és vállalatok) felemelkedésének ösztönzését. A stratégiában szerepelt a családbarát adózás erősítése, a gyermekgondozási segély felemelése (gyermekenként havonta 20 euróval). Az adóalapból leírható összeget eltartott személyenként mintegy 1000 euróval 7000 euró fölé növelték.

A tartós növekedés, a foglalkoztatás és a jövedelmezőség bázisának a K+F-beruházások ösztönzését és a K+F-eredmények gyors innovációvá változtatását tekintik. Az új globális nemzetközi pénzügyi rendszer architektúrájának kimunkálása szempontjából a magántőke-megtakarítások és –áramlás, a kockázatkezelés és a likviditás-management javítását helyezik a középpontba. Hangsúlyt kap az átláthatóság-értékelések javításának megkövetelése, a nemzeti pénzpiaci felügyelet erősítése és a nemzetközi válságkezelés javítása. A fenti feladatok finanszírozását ugyanakkor a német stratégiai elemzések szerint a nemzetállamoknak és bankoknak kell megoldaniuk. A válság nyomán a kezelést igénylő problémák közül az elemzések különösen kiemelik: a likviditásszűkét, a bizalomvesztést és a vállalatok, bankok bonitás-romlását.